

**Program DZIENNYCH Gender Studies
w semestrze ZIMOWYM 2009/2010**

zajęcia odbywają się w godz. 17 – 20 na Żurawiej 4 w sali nr 50 lub innej wolnej

PONIEDZIAŁEK 02.11, 16.11, 30.11, 14.12, 11.01, 25.01, 01.02

dr Elżbieta Korolczuk (socjolożka/kulturoznawczyni, Södertörns högskola, Sztokholm)

Dostałam to od mamy. Relacja matka-córka w perspektywie feministycznej.

Związek matki i córki to w dużej mierze wciąż – jak pisała niegdyś Adrienne Rich – wielka, nie napisana historia. Relacja ta, odarta z własnej mitologii i kulturotwórczych toposów, przeniknęła do kultury głównie w postaci uproszczonych, czarno-białych wizerunków, dodatkowo zbanalizowanych i zużytych w przekazie popularnym. Pozostaje też w dużej mierze nierozpoznana w obrębie humanistyki i nauk społecznych, szczególnie w polskim kontekście. W trakcie zajęć zastanowimy się nad tym dlaczego tak się dzieje i przyjrzymy się bliżej tej relacji. Zapoznamy się z wybranymi tekstami teoretycznymi, a także poddamy krytycznej analizie sposoby konstruowania roli matki i córki we współczesnej sztuce (prace takich artystek jak Anna Baumgart, czy Monika Mamzeta), literaturze (min. „Zimno mi mamie” i „Miłość. Reaktywacja” Hanny Samson), filmie (np. „Żurek”, „Pianistka”) oraz w mediach, zarówno w polskim kontekście kulturowym, jak i w kulturze amerykańskiej oraz wybranych krajach europejskich.

Bibliografia m.in.: Brach-Czaina. Jolanta (2005), „Radykalna sztuka kobieca w Polsce na przełomie XX/XXI wieku”, Artmix, nr 9, III <http://free.art.pl/artmix/archiwum.htm>; Hill Collins, Patricia (1997), *The meaning of motherhood in black culture and black mother/daughter relationships* [w:] M. Davis i M. Gergen (red.) *Toward a New Psychology of Gender*, New York, London; Irigaray, Luce (2000a), *Ciało w ciało z matką*, Wydawnictwo eFKa, Kraków; Keff, Bożena (2008), *Utwór o Matce i Ojczyźnie*. Korporacja ha!art, Kraków; Korolczuk Elżbieta (2009) 'Kobiecość jako źródło cierpień. Matki i córki w polskim kinie' w: S. Jagielski (red.) *Ciało i seksualność w kinie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków; Ostouch, Joanna (2004), *Nieuchwytnie. Relacje matek i córek w codzienności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.

WTOREK 13.10, 27.10, 17.11, 01.12, 15.12, 12.01, 26.01

Sylwia Spurek (prawniczka, legislatorka, autorka pierwszego w Polsce prawniczego komentarza do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Płeć w domu i w pracy – aspekty prawne

Zaczynając od przepisów Konstytucji RP przedyskutujemy kwestie prawne dotyczące płci w życiu prywatnym, rodzinnym i zawodowym. Omówimy regulacje prawa rodzinnego i inne przepisy dotyczące sytuacji w związkach. Czy mężczyzna może ożenić się w tym samym wieku, co kobieta wyjść za mąż? Czy konkubinaty są dyskryminowane w polskim systemie prawnym w stosunku do małżeństw, a jeśli tak - w jakich obszarach? Następnie przejdziemy do „płci w pracy”, dyskutując nad regulacjami dotyczącymi równego traktowania w zatrudnieniu w Kodeksie pracy oraz w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, a także w przepisach emerytalnych. Jak uregulowane jest przeciwdziałanie dyskryminacji i molestowaniu seksualnemu, czy mężczyźni przysługują urlop macierzyński, czy kobieta musi przejść na emeryturę w wieku 60 lat? Na koniec - część do ewentualnego wykorzystania w praktyce - jak dochodzić własnych „genderowych” praw przed sądem i innymi instytucjami. Zajęcia nie tylko dla prawniczek i prawników!

Bibliografia m.in.: Konieczny K. „Nazwisko małżonków”, Przegląd Sądowy nr 5/2003; Sobczak J. „Koniec z dyskryminacją mężczyzn w prawie emerytalnym - wpływ wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 23 października 2007 r. na orzeczenia sądowe”, Praca i Zabezpieczenie Społeczne nr 2/2008; Kędziora K., Śmiszek K. „Dyskryminacja i mobbing w zatrudnieniu”, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2008; a także: wybrane przepisy ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy, ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn, ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych.

ŚRODA 14.10, 28.10., 4.11, 18.11, 2.12, 13.1, 27.1

mgr Anna Zawadzka (Archiwum Etnograficzne ISNS UW)

Dziewictwo - rytuał bez przewodnika

Na zajęciach będziemy analizować źródła normotwórcze i eksperckie dotyczące dziewictwa i defloracji, takie jak: poradniki dla nastolatek, nauczanie Kościoła Katolickiego, pisma dla dziewcząt, wiedza przekazywana przez koleżanki, informacje od rodziców, ekspercki dyskurs ginekologów itd. Zbadamy ich wpływ na przebieg doświadczeń kobiet. Przyjrzymy się mitologicznym i religijnym figuram dziewic oraz kulturowym scenariuszom defloracji, wpisanym w wartościujące opozycje: święta – dziwka, czystość – brud, ale także dzieciństwo – dojrzałość, stara panna – kobieta. Zbadamy kategorię defloracji pod kątem teorii rytuału przejścia Arnolda Van Gennepa,

liminalności Victora Turnera, czystości i zmyty Mary Douglas. Pracując m.in. na wywiadach z kobietami, które zrobiłam w ramach badań dotyczących dziewictwa i defloracji, ujmiemy tytułowe zagadnienie w ramy socjologii emocji, ponieważ jest ono silnie związane z przeżywaniem wstydu, dumy, przyjemności, traumy, strachu, ciekawości, pożądania, bólu itd., a także z różnymi podejściami do własnej cielesności. Zastanowimy się nad współczesnym podejściem do dziewictwa w kulturze zachodniej: czy dziś dziewictwo oznacza utratę niewinności, czy raczej zysk w postaci pozytywnie wartościowanego doświadczenia? Jest znakiem upadłości, czy seksualnej atrakcyjności? Co oznacza bycie dziewicą i gdzie zaczyna się seks? Czy istnieje coś takiego jak doświadczenie dziewictwa, czy jedynie jego utraty? Jakie znaczenia niesie za sobą dziewictwo: niezależności czy samotności, dumy czy niedopasowania? Skupimy się także na relacji matka – córka w kontekście przekazywania wiedzy intymnej i nieświadomej reprodukcji społecznych zachowań kobiet. Przyjrzymy się metaforom dziewictwa w literaturze pięknej i filmach („Ukryte pragnienia” Bernardo Bertolucci, „Madeinusa” Claudia Llosa, „Elizabeth” Shekhar Kapur, „Karmel” Nadine Labaki).

Bibliografia m.in.: Krystyna Kłosińska, *Ciało, pożądanie, ubranie*, EFKa, Kraków: 1998, rozdz. „Dziewictwo” (ss.100-118); Gerhard Haase-Hindenberg, *Bogini*, tłum. Piotr Lewiński, Muza SA, Warszawa: 2007; Joyce Carol Oates, *Wodospad*, tłum. Katarzyna Karłowska, Rebis, Poznań: 2005 (ss.9-49); Simone de Beauvoir, *Druga płeć*, tłum. Gabriela Mycielska, Maria Leśniewska, Santorski&CO, Warszawa: 2003 rozdz. „Młoda dziewczyna” i „Wtajemniczenie płciowe” (ss.358-454); Arnold van Gennep, *Obrzędy przejścia*, tłum. Beata Biały, PIW, Warszawa: 2006, rozdz. „Przejście fizyczne” i „Obrzędy inicjacji” (ss.40-49 i 84-126); Mary Douglas, *Czystość i zmyty*, tłum. Marta Bucholc, PIW, Warszawa: 2007; Przemysław Nehring, *Dlaczego dziewictwo jest lepsze niż małżeństwo?* Wydawnictwo UMK, Toruń: 2005; Dana Densmore, *O celibacie w: Nikt nie rodzi się kobietą*, red. Teresa Hołówka, Czytelnik, Warszawa: 1982; Victor W. Turner, *Liminalność i communitas w: Badanie kultury. Elementy teorii antropologicznej*, red. Marian Kempy, Ewa Nowicka, PWN, Warszawa: 2004; *Historia życia prywatnego t.1-5*, red. Philip Aries, Georges Duby, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków: 2005; A. R. Hochschild, *Zarządzanie emocjami*, tłum. Jacek Konieczny, PWN, Warszawa: 2009

CZWARTEK 15.10, 29.10, 12.11, 26.11, 09.12, 07.01, 21.01

dr Renata E. Hryciuk (IEIAK UW)

Gender w ujęciu antropologicznym.

Zajęcia mają na celu przybliżenie studentkom/tom antropologicznej perspektywy w studiach nad płcią kulturową i seksualnością. Na wstępie prześledzimy rozwój antropologicznych *gender studies* (od antropologii kobiet, antropologii genderowej po antropologię feministyczną), główne nurty debaty teoretycznej, stosowane kategorie analityczne jak również pojawiające się dylematy metodologiczne.

Następnie - na podstawie lektur dotyczących zarówno sytuacji polskiej jak i kultur pozaeuropejskich, a także materiałów filmowych – skupimy nasze rozważania na kilku wybranych zagadnieniach: rodziny i pokrewieństwa oraz ich współczesnych transformacji, wizerunków męskości i nowych ról społecznych mężczyzn, wpływu procesów modernizacji, westernizacji i globalizacji na pozycję kobiet w społeczeństwach postkolonialnych (migracje, ruchy społeczne), „upłciawiania narodu” – relacji między *gender* a ideologiami państwowymi i nacjonalistycznymi oraz związku pomiędzy religią a społeczną pozycją kobiet.

Bibliografia m.in.: Renata E. Hryciuk, Agnieszka Kościańska (2007) *Gender. Perspektywa antropologiczna*, t.1 *Organizacja społeczna*, t.2 *Kobiecość, męskość, seksualność*, Warszawa: Wyd. UW; Agnieszka Kościańska, Katarzyna Leszczyńska (2006), *Kobiety i religie*, Kraków: NOMOS; Christine Ockrant (red.) (2006), *Czarna księga kobiet*, Warszawa: W.A.B.; Małgorzata Fuszara (red.) (2008), *Nowi mężczyźni? Zmieniające się modele męskości we współczesnej Polsce*, Trio; Małgorzata Szpakowska (2003), *Chcieć i mieć. Samowiedza obyczajowa w Polsce czasu przemian*, Warszawa: W.A.B

PIĄTEK 16.10, 23.10, 6.11, 20.11, 4.12, 18.12, 15.01

dr Aneta Gawkowska (Katedra Socjologii i Antropologii Obyczajów i Prawa, ISNS UW)

Nowy feminizm

Konwersatorium ma na celu przedstawienie i omówienie wybranych tekstów nowych feministek. Nowy feminizm opiera się na teologii ciała i teologii kobiety zaprezentowanej w pismach Jana Pawła II. Przetłumaczona ostatnio na język polski książka pod red. Michele M. Schumacher ("Formuły 1" nowego feminizmu!) stanowi jak dotąd najlepsze źródło tekstów nowych feministek i zachęca do podjęcia polskiej debaty na ten temat. Czy feminizm może być nie tylko pro-life, ale też anty-antykoncepcyjny? A może chce on pogodzić wolność i poddaństwo? Dlaczego kobieta nie może być katolickim kapłanem? Pytania warte są analizy i konfrontacji z doświadczeniem współczesnych Polek. Sugerowane teksty podejmują argumenty z dziedziny antropologii filozoficznej i

teologicznej oraz filozofii społecznej. Dotyczą jednak praktyki i są pisane językiem prostym i zrozumiałym, zgodnie z nowofeministyczną orientacją, która zachęca kobiety do mówienia swoim głosem w sposób bezpośredni, nawet jeśli wywołujący opór u wielu.

Tematy i lektury: **1.** Wprowadzenie w problematykę nowego feminizmu. Geneza, podstawy, pojęcia. Wspólna lektura i dyskusja wokół tekstu Mary Ann Glendon, "Spojrzenie na nowy feminizm", *Więź*, nr 1 (471) 1998, s. 68-79; **2.** Program wypracowany w praktyce społeczno-politycznej przedstawicielki nowego feminizmu. Janne Haaland Matlary, *Nowy feminizm. Kobieta i świat wartości*, przeł. M. Ratajczak, Wyd. "W drodze", Poznań 2000, rozdz. V, VI, VIII, czyli: "Życie zawodowe na warunkach ustalonych przez kobiety", "W służbie życia", "Polityka - czy kobiety dokonają zmian"; **3.** Program NF a antropologia teologiczna i filozoficzna. Michele M. Schumacher, "Przedmowa do polskiego wydania" i "Wprowadzenie do nowego feminizmu", w: *Kobiety w Chrystusie. W stronę nowego feminizmu*, red. M. M. Schumacher, przeł. M. Romanek, Wyd. Centrum Myśli Jana Pawła II, Warszawa 2008, s. 7-18, 21-30; **4.** NF a teologia ciała. Michele M. Schumacher, "Jedność dwojga. Ku sakramentalności ciała według nowego feminizmu", w: *Kobiety w Chrystusie. W stronę nowego feminizmu*, op. cit, s. 277-315; **5.** Płeć biologiczna a płeć społeczno-kulturowa. Hanna Barbara Gerl-Falkovitz, "Różnice płciowe. Krytyczne pytania pod adresem *gender studies*" i Beatriz Vollmer Coles, "Nowy feminizm. Powtórne połączenie płci biologicznej i płci społeczno-kulturowej", w: *Kobiety w Chrystusie. W stronę nowego feminizmu*, op. cit, 80-96, 139-157; **6.** Równi i różni? Czy to jest możliwe? Elizabeth Fox-Genovese, "Równość i zróżnicowanie. Praktyczne problemy nowego feminizmu" i Jean Bethke Elshtain, "Równość etyczna w nowym feminizmie", w: *Kobiety w Chrystusie. W stronę nowego feminizmu*, op. cit, s. 337-370; **7.** NF a filozofia relacji, osoby, wspólnoty. Prudence Allen RSM, "Filozofia relacji w nowym feminizmie Jana Pawła II", w: *Kobiety w Chrystusie. W stronę nowego feminizmu*, op. cit, s. 33-79.